

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΛΑΪΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Το θέμα που θα μας απασχολήσει είναι η διάκριση των λέξεων του νεοελληνικού λεξιλογίου σε λόγιες και λαϊκές. Στόχος μας είναι να δείξουμε ότι: α) οι χαρακτηρισμοί που δίνονται στις λέξεις του νεοελληνικού λεξιλογίου και κυρίως οι όροι *λόγιες*, *λαϊκές* ανταποκρίνονται σε δύο διαφορετικά κριτήρια, τα οποία δεν διακρίνονται πάντα με σαφήνεια στις συναφείς μελέτες, και β) να προτείνουμε μια τριμερή κατάταξη με κριτήριο τη χρήση, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί στη γλωσσική διδασκαλία.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε με συντομία στην προέλευση των λέξεων του νεοελληνικού λεξιλογίου καθώς και στον όρο επίπεδο ύφους /χρήση.

1. Προέλευση των λέξεων

Οι λέξεις που συνθέτουν το νεοελληνικό λεξιλόγιο προέρχονται από δύο πηγές: την Αρχαία Ελληνική (και τις μετέπειτα περιόδους της ιστορίας της γλώσσας) και τον δανεισμό.

Οι ελληνικές λέξεις που διατηρήθηκαν στην Ελληνική διαμέσου των αιώνων και αποτελούν τον βασικό κορμό του λεξιλογίου διακρίνονται από τον Mackridge (1990: 427-8) σε 5 κατηγορίες:

I. Λέξεις αμετάβλητες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι περισσότερες γραμματικές λέξεις της Νέας Ελληνικής: *και*, *τι*, *ότι*, *επειδή* κ.λ.π. καθώς και πλήθος λέξεων περιεχομένων: *όνομα*, *μούσα*, *νίκη*, *πλοίο*, *πλέω*, *πληγή*, *πλήττω*, *πλήθος*, *φως*, *φωνήεν*, *φυσώ*, *νόμος*, *πολιτεία*, *δημοκρατία* κλπ.

II. Λέξεις που έχουν υποστεί μορφολογικές μεταβολές. Ένας μεγάλος αριθμός λέξεων της αρχαίας διασώζεται και στη Νέα Ελληνική με διαφορετική όμως μορφή, ως αποτέλεσμα μορφολογικών μεταβολών που συνέβησαν διαχρονικά, π.χ. *παιδί<παις*, *πόλη<πόλις*, *άνδρας<ανήρ*, *γυναίκα<γυνή*, *είμαι<εμιί*.

III. Προϊόντα εσωτερικού δανεισμού. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται λέξεις οι οποίες σε κάποια περίοδο της ιστορίας έπαψαν να χρησιμοποιούνται αλλά επανήλθαν στη γλώσσα από τους λόγιους, συνήθως με διαφορετική σημασία

από την αρχική π.χ. βουλή, πολίτης, γυμνάσιο, βιομήχανος, καθηγητής, υπουργός.

IV. Παράγωγα λέξεων της ΑΕ που μεταβιβάστηκαν από τη λαϊκή παράδοση, π.χ. νερό<νεαρόν/νηρόν (ύδωρ), παράθυρο< μτγν. παράθυρος (θύρα) <πα-ρα-θύρα = πλάγια πόρτα<πα-ρα- + θύρα, ψωμί<μτγν. ψωμίον = υποκοριστικό του αρχ. ψωμός = μπουκιά.

V. Παράγωγα λέξεων της ΑΕ που σχηματίστηκαν από λόγιους με στοιχεία αρχαίων λέξεων για να δηλωθούν νέες έννοιες ή να αντικατασταθούν τουρκικές λέξεις, π.χ. λεωφορείο<λεώς + φερ/φορ, πολιτισμός<πολίτης, αισιοδοξία, πανεπιστήμιο, αστεροσκοπείο, δημοσιογράφος, βαθμολογώ, προσγειώνομαι. Οι λέξεις αυτές όταν σχηματίστηκαν ήταν νεολογισμοί αλλά με την πάροδο των χρόνων η χρήση τους εξαπλώθηκε με αποτέλεσμα να ανήκουν σήμερα στο καθημερινό λεξιλόγιο.

Ο Τριανταφυλλίδης [1991(1941): 99-103] στο δεύτερο μέρος της γραμματικής που αφορά στην καταγωγή των λέξεων τις διακρίνει σε ξένες και λόγιες και στη συνέχεια προχωρεί στη γνωστή διάκριση των ελληνικών λέξεων σε λόγιες και λαϊκές¹.

Είναι γνωστό ότι λόγιες και λέξεις της καθημερινής δημοτικής γλώσσας συχνά αντιτίθενται στο φωνητικό, μορφολογικό και σημασιολογικό επίπεδο. Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι της ίδιας λέξης που δηλώνουν τη διαφορετική τους προέλευση με την παρουσία διαφορετικού συμφωνικού συμπλέγματος (κτήμα-χτήμα, πτωχός-φτωχός). Χαρακτηριστικό επίσης των λόγιων λέξεων είναι ότι δεν συνιζάνουν τα [ι] και [ε] με το επόμενο φωνήεν, όπως συμβαίνει με τις λέξεις της δημοτικής. Το φαινόμενο αυτό έχει σε ορισμένες περιπτώσεις ως αποτέλεσμα και τη σημασιολογική διαφοροποίηση των δυο λέξεων [πρβλ. έννοια (χωρίς συνίζηση) = σημασία, έννοια (με συνίζηση) = σκοτούρα].

Ως προς τη μορφολογία ενδεικτικά θα αναφέρουμε τα σύνθετα λόγια ρήματα που παίζουν εσωτερική αύξηση, σε αντίθεση με εκείνα της δημοτικής: συμβαίνει-συνέβη, εκλέγω-εξέλεξα/ *έκλεξα, επιτρέπω-επέτρεπα/ *επίτρεπα, αμφιβάλλω-αμφέβαλλα / *αμφίβαλλα, εκφράζω-εξέφρασα/ έκφρασα (: αλλά καταλαβαίνω/ κατάλαβα και όχι κατέλαβα)².

Στο σημασιολογικό επίπεδο, τέλος, παρατηρείται σημασιολογική διαφοροποίηση πολλών λόγιων τύπων από τον αντίστοιχο τύπο της δημοτικής³, π.χ. (συγκοινωνιακός) κόμβος αλλά κόμπος (στο σκοινί), ναυτικό δίκαιο αλλά το δίκιο του εργάτη, εξωτικό νησί αλλά το ξωτικό.

Με τις δάνειες λέξεις του λεξιλογίου θα ασχοληθούμε στο 3.

2 Χρήση

Αποτελεί κοινό τόπο ότι η γλώσσα γενικότερα και κατ' επέκταση το λεξιλό-

1. Για την ανάλυση των όρων βλ. 3.

2. Βλ. σχετικά Ιορδανίδου (1996, 1999).

3. Βλ. σχετικά Σετάτος (1969).

γιο που μας απασχολεί εδώ, διαφοροποιείται ανάλογα με τις επικοινωνιακές περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιείται. Έκφανση αυτής της διαφοροποίησης αποτελούν τα registers⁴ που στα ελληνικά έχουν αποδοθεί ως επίπεδα γλώσσας, επίπεδα ύφους, καταστασιακό ιδίωμα. Πρόκειται για λειτουργικές ποικιλίες στη χρήση της γλώσσας ακόμα και από τον ίδιο ομιλητή που καθορίζονται από τον βαθμό τυπικότητας και επισιμότητας της επικοινωνιακής περιόστασης. Η σχέση γλώσσας-κοινωνικού περιβάλλοντος/ περιόστασης αποτελεί κεντρικό σημείο της σχετικής θεωρίας.

3. Όροι για τον χαρακτηρισμό των λέξεων της Νέας Ελληνικής

Στις μελέτες για το νεοελληνικό λεξιλόγιο συναντάται πληθώρα χαρακτηρισμών των λέξεων. Γνωστή είναι η διάκρισή τους σε δάνειες/ ξένες, λόγιες, λαϊκές και λέξεις της δημοτικής, καθημερινής γλώσσας.

Δάνειες χαρακτηρίζονται οι λέξεις που μπήκαν στη γλώσσα σε κάποια περίοδο της ιστορίας της από άλλες γλώσσες (λατινική, τουρκική, βαλκανικές γλώσσες, αγγλική, γαλλική κ.λ.π.) αλλά προσαρμόστηκαν φωνολογικά και μορφολογικά με αποτέλεσμα να μην διακρίνονται από τις αμιγώς ελληνικές. Ξένες, αντίθετα, χαρακτηρίζονται όσες διατήρησαν τα φωνολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της γλώσσας από την οποία προήλθαν (γλώσσα πηγή)⁵. Ο Τριανταφυλλίδης διακρίνει δύο είδη λόγιων λέξεων: τις λόγιες αρχαίες που έπαψαν να χρησιμοποιούνται σε κάποια περίοδο της ιστορίας της γλώσσας και επανήλθαν αργότερα και τις λόγιες νεόπλαστες που πλάστηκαν από τους λόγιους από λέξεις αρχαίες ή από στοιχεία τους (ό.π.: 99-100). Στο πνεύμα του ορισμού του Τριανταφυλλίδη κινούνται και οι ορισμοί στο λεξικό Μπαμπινιώτη καθώς και στο λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής. Στο λεξικό Μπαμπινιώτη ως λόγιες χαρακτηρίζονται οι λέξεις «που δεν ανήκουν στη δημοτική, αλλά επανήλθαν από την Αρχαία Ελληνική ή πλάστηκαν κατά το αρχαιοελληνικό πρότυπο», ενώ στο λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής αναφέρονται ως «λέξεις που μπορεί να έχουν αντίστοιχο τύπο ή αντίστοιχο τρόπο έκφρασης στην κοινή, ως προς τη χρήση τους όμως ή και το σχηματισμό τους προέρχονται από την καθαρεύουσα ή την αρχαία ελληνική γλώσσα ή δημιουργήθηκαν με αυτές ως πρότυπο». Λαϊκές, τέλος, χαρακτηρίζονται από τον Τριανταφυλλίδη (ό.π.) «οι λέξεις της παλιάς κληρονομιάς», ελληνικές και δάνειες, που «ήταν εξαρχής λαϊκές ή τις καθιέρωσε συνήθως ο λαός».

Εκτός από τους όρους αυτούς, στις μελέτες για το νεοελληνικό λεξιλόγιο εμφανίζεται και πληθώρα άλλων όρων που αποδίδονται στις λέξεις

Ο Σετάτος (1992: 340) αναφέρει τις εξής κατηγορίες: δημοτικές (Δ), λόγιες

4. Για τα επίπεδα ύφους βλ. Swales (1990), Bhatia (1995), Γούτσος (1999: 56), Κουτσουλέλου-Μίχου (2002: 19).

5. Για τους όρους και το φαινόμενο του δανεισμού γενικότερα βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1994: 29-33) και Χαραλαμπίδη (1991: 83-84).

(Λ), καθαρευουσιάνικες (Κ), διαλεκτικές (δ), λαϊκές (λ), εκκλησιαστικές (εκ), ξένες (Ξ) επισημαίνοντας ότι διαφέρουν ως προς τα επίπεδα γλώσσας. Στο σημείο αυτό πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι χαρακτηρισμοί *διαλεκτικές* και *ξένες* αναφέρονται ο μὲν πρώτος σε γεωγραφική ποικιλία, ο δε δεύτερος στην προέλευση και δεν συνδέονται άμεσα με τα επίπεδα ύφους που είναι λειτουργική ποικιλία. Ο Νάκας (2003) τις κατηγοριοποιεί σε λόγιες-λαϊκές με την επισήμανση ότι με τον όρο λαϊκές εννοεί αυτές που ο Σετάτος χαρακτηρίζει ως δημοτικές, αλλά παράλληλα ενσωματώνει στην κατηγορία αυτή και εκείνες που παραπέμπουν σε λαϊκότροπο, λογοτεχνικό, οικείο και προφορικό επίπεδο ύφους. Η ίδια διάκριση σε λόγιες και λαϊκές έχει γίνει και από τον Τομπαΐδη (1978).

Στα λεξικά η διάκριση είναι σαφέστερη. Στο λεξικό Μπαμπινιώτη (Α΄ έκδοση, σ. 32) χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό των λέξεων ως προς το επίπεδο ύφους οι εξής όροι: *αρχαιοπρεπές, λόγιο, οικείο, καθημερινό, λαϊκό* με την επισήμανση ότι οι όροι αυτοί αφορούν στο ύφος με το οποίο χρησιμοποιείται μια σημασία και στο είδος της γλωσσικής επικοινωνίας για την οποία είναι κατάλληλη. Οι χαρακτηρισμοί: *δάνειες/ ξένες, και λέξεις της δημοτικής, καθημερινής γλώσσας* όπως και οι πληροφορίες *αρχαία, μεταγενέστερη, μεσαιωνική, νεώτερη*, ανταποκρίνονται στην προέλευση των λέξεων. Αντίθετα, οι χαρακτηρισμοί *αρχαιοπρεπές, λόγιο, οικείο, καθημερινό, λαϊκό* αποδίδουν το επίπεδο ύφους. Το ίδιο ισχύει και για το λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής που αναφέρεται σε *επίσημο, επιστημονικό, λαϊκό, λαϊκότροπο, λόγιο, λογοτεχνικό, οικείο, παιδικό, παρωχημένο, προφορικό, χυδαίο* επίπεδο ύφους και χαρακτηρίζει τις λέξεις με τους αντίστοιχους όρους.

Από όσα αναφέρθηκαν φαίνεται ότι στις μελέτες των Τομπαΐδη, Σετάτου, Νάκα οι όροι που χρησιμοποιούνται δηλώνουν ταυτόχρονα και χωρίς σαφή διαχωρισμό την προέλευση (διαχρονική ή γεωγραφική) και το επίπεδο ύφους, γεγονός που προκαλεί σύγχυση κυρίως ως προς το περιεχόμενο των όρων λόγια και λαϊκή λέξη, οι οποίες χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν τόσο την προέλευση όσο και τη συγχρονική χρήση.

Υποστηρίζουμε ότι οι δύο αυτοί όροι έχουν διπλό περιεχόμενο. Δηλώνουν αφενός μεν την προέλευση της λέξης αφετέρου δε το επίπεδο ύφους. Πιο συγκεκριμένα το *λόγιος* με τη σημασία: *«γλωσσικό στοιχείο της καθαρεύουσας, όπως λέξη, κατάληξη, σύμπλεγμα συμφώνων που δεν ανήκει στη δημοτική, αλλά επανήλθε από την Αρχαία Ελληνική ή πλάστηκε κατά το αρχαιοελληνικό πρότυπο»* σχετίζεται με τη διαχρονική προέλευση των λέξεων. Αντίθετα, η αναφορά του *λόγιος* για να δηλωθεί το επίσημο επίπεδο ύφους συνδέεται με τη συγχρονική χρήση των λέξεων. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι ο όρος *λόγιος* έχει μια διαχρονική και μια συγχρονική σημασία οι οποίες δεν πρέπει να συγχέονται, γιατί λέξεις όπως *λεωφορείο, αλεξικέραυνο, δημοσιογράφος* που είναι λόγιες ως προς την προέλευση δεν παραπέμπουν συγχρονικά και σε επίσημο επίπεδο ύφους.

Το ίδιο ισχύει και για τον όρο *λαϊκός*, ο οποίος δηλώνει αφενός μεν λέξεις

που διαχρονικά μπήκαν στη γλώσσα από τη λαϊκή οδό, αφετέρου δε λαϊκό/ χαμηλό επίπεδο ύφους. Το διπλό αυτό περιεχόμενο των όρων προκαλεί σύγχυση, εφόσον δεν προσδιορίζεται το κριτήριο με το οποίο αποδίδεται ο χαρακτηρισμός σε κάθε λέξη.

Αν υιοθετηθεί και σήμερα η παραδοσιακή διμερής διάκριση των λέξεων σε λόγιες-λαϊκές υπάρχει πρόβλημα στην κατάταξη των μελών συνωνυμικών ζευγών όπως τετράδιο-τεφτέρι, γέρνω-μπατάρω, αφθονία-μπερεκέτι, αδέκαρος-μπατίρης. Τα πρώτα μέλη των ζευγών αυτών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως λόγια με τη συγχρονική σημασία του όρου, γιατί δεν παραπέμπουν σε λόγο/ επίσημο αλλά σε καθημερινό/ οικείο επίπεδο ύφους. Όπως επίσης δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως λαϊκές, λέξεις όπως σπίτι, πόρτα, μπράτσο, μπαλκόνι, κόμπος που είναι καθημερινές. Πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητη η διάκριση των δύο αυτών κριτηρίων κατηγοριοποίησης των λέξεων ώστε να αποφεύγεται η σύγχυση και να διευκολυνθεί η διδασκαλία τους.

Θεωρούμε λοιπόν ότι ανάλογα με τη χρήση τους, τις επικοινωνιακές περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιούνται οι λέξεις, και το ύφος στο οποίο παραπέμπουν, πρέπει να διακρίνονται σε:

I. Καθημερινές

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται λέξεις που χρησιμοποιούνται στην καθημερινή επικοινωνία αν και η προέλευσή τους μπορεί να ποικίλλει. Προέρχονται δηλαδή από:

- την Αρχαία Ελληνική: θάλασσα, γη, ουρανός, παιδί...
- δανεισμό: τζάκι, μπράτσο, όπερα....
- είναι, διαχρονικά, λόγοι σχηματισμοί: λεωφορείο, αλεξικέραυνο, πανεπιστήμιο

Και οι τρεις αυτές κατηγορίες λέξεων, άσχετα από την προέλευσή τους, ανήκουν στο καθημερινό μας λεξιλόγιο.

II. Λόγιες

Οι λέξεις αυτής της κατηγορίας παραπέμπουν σε επίσημο και αρχαιο-πρεπές ύφος γι' αυτό και χρησιμοποιούνται σπανιότερα, σε επίσημα περιβάλλοντα και στον γραπτό λόγο. Πολλές βέβαια από αυτές είναι και λόγιας προέλευσης. Στον πίνακα 1 που ακολουθεί εμφανίζονται ζεύγη λέξεων από τις οποίες η μία είναι λόγια και η άλλη καθημερινή.

ΛΟΓΙΑ	ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Βραδύνους	βλάκας
Βωμολόχος	βρομόστομος
Βραχίονας	μπράτσο
Βρίθω	είμαι γεμάτος
Εκροή	χύσιμο
Αρτοποιείο	φούρνος

Πίνακας 1

III. Λαϊκές

Είναι λέξεις μαρκαιρισμένες, πολλές από τις οποίες προέρχονται από άλλες γλώσσες και συνήθως έχουν συνώνυμες που ανήκουν στο καθημερινό λεξιλόγιο.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	ΛΑΪΚΗ
τετράδιο	τεφτέρι
γέρονω	μπατάρω
γυμνός	τσίτσιδος
πρόσωπο	μούρη/φάτσα
επίτηδες	(ξ)επιτούτου
φούρναρης	ψωμάς

Πίνακας 2

4. Διδακτική πρόταση

Παρότι η ανάγκη για τη διδασκαλία της γλωσσικής ποικιλίας σε όλα τα επίπεδα έχει επισημανθεί στις σύγχρονες μελέτες⁶, η διαφοροποίηση του λεξιλογίου ως προς τα επίπεδα ύφους δεν γίνεται στα σχολικά βιβλία, τουλάχιστον του Δημοτικού, όπου παρουσιάζονται ως ταυτόσημες (και όχι συνώνυμες) λέξεις όπως *άνθος-λουλουδί, αχλάδι-απίδι* χωρίς οι μαθητές να διδάσκονται τις διαφορές τους ως προς τη χρήση. Τα ζεύγη αυτά αναφέρονται από τον Τριανταφυλλίδη (1991) ως ταυτόσημα, άποψη που έχει υιοθετηθεί στα σχολικά βιβλία, παρότι η σύγχρονη σημασιολογία έχει δείξει ότι οι ταυτόσημες λέξεις είναι σπάνιες. Τα συγκεκριμένα ζεύγη είναι ζεύγη συνωνύμων που διαφοροποιούνται ως προς το επίπεδο ύφους

Κατά την άποψή μας, η διάκριση των συνωνύμων ως προς το επίπεδο ύφους είναι σημαντική για τη διδασκαλία του λεξιλογίου τόσο σε Έλληνες όσο και σε ξένους μαθητές προχωρημένου επιπέδου⁷ και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τους δασκάλους, γιατί παρέχει στον δάσκαλο τη δυνατότητα να διαπραγματευτεί με τους μαθητές τη σημασία των λέξεων σε διαφορετικά περιβάλλοντα και την υφολογική τους διαφοροποίηση.

Η προτεινόμενη κατηγοριοποίηση των λέξεων πιστεύουμε ότι προσφέρεται για τη διδασκαλία, γιατί πληροί τα κριτήρια της πρακτικότητας και της οικονομίας που πρέπει να διέπουν τη γλωσσική διδασκαλία. Πρόκειται για μια οικονομική διάκριση, η οποία παρέχει τρεις μόνο όρους, σαφώς διακεκριμένους, που επιτρέπουν στον δάσκαλο να οδηγήσει σταδιακά τους μαθητές στην επιλογή της κατάλληλης λέξης ανάλογα με το είδος του κειμένου και την επικοινωνιακή περίπτωση.

6. Αναφέρουμε ενδεικτικά τη μελέτη των Μ. Κακριδή και Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (1996), όπου και βιβλιογραφία, και του Θ. Νάκα (2003).

7. Βλ. σχετικά Ιακώβου και Μπέλλα (2004).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 1994: *Νεολογικός Δανεισμός της Νεοελληνικής. Άμεσα Δάνεια από την Γαλλική και Αγγλοαμερικανική. Μορφολογική ανάλυση*. Θεσσαλονίκη.
- Ιορδανίδου, Α. 1999: Ζητήματα τυποποίησης της σύγχρονης νεοελληνικής. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμ.) «Ισχυρές»-«ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. *Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού* (Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, 26-28 Μαρτίου 1997), 835-844. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. 1999: *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Eggs, S. and Martin, J.R. 1997: Genres and Registers of Discourse. In: van Dijk, T. A. (ed.) *Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Volume 1, 230-256. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Ιακώβου, Μ. & Μπέλλα, Σ. 2004 (υπό εκδ.) *Αναλυτικό Πρόγραμμα για τη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης/ Ξένης Γλώσσας: Επίπεδο Προχωρημένο*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1998): *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη.
- Mackridge, P. 1987: *The Modern Greek Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Μετάφραση στα Ελληνικά από Κ. Πετρόπουλο: *Η Νεοελληνική Γλώσσα*. Αθήνα 1990: Πατάκης.
- Μπαμπινιώτη, Γ. 1998: *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Νάκας, Θ. 2003: Ζεύγη λόγιων και λαϊκών λέξεων (συνωνυμικά και ετυμολογικά). Μια διδακτική πρόταση. *Γλωσσολογικά, Δ΄. Μελέτηματα για τη Γλώσσα και τη Λογοτεχνία*. Αθήνα : Επτάλοφος ABEE.
- Σετάτος, Μ. 1992: Η λειτουργική εκμετάλλευση της ποικιλίας στην Κοινή Νεοελληνική. *Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 2 (Περίοδος Β΄), Τεύχος Τμήματος Φιλολογίας, 337-382.
- Τομπαΐδης, Δ. 1978: *Τα Συνωνυμικά Ζεύγη Λόγιων και Λαϊκών Λέξεων της Κοινής Νεοελληνικής*. Αθήνα
- Τριανταφυλλίδη, Μ. [1991 (1941)]: *Νεοελληνική Γραμματική της Δημοτικής*. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Θεσσαλονίκη.
- Χαραλαμπίδης, Χ. 2001: Μεταφραστικά δάνεια της νέας ελληνικής από ευρωπαϊκές γλώσσες. Στου ίδιου: *Νεοελληνικός Λόγος*. Αθήνα, 327-344.